

BÁRDOS LÁSZLÓ: FELIRATOK

P o s z t m o d e r n. Első, felületes olvasásra azt mondhatnánk, hogy Bárdos versei egy jellegzetesen posztmodern szituáció termékei és egyben iskolapéldái. Feltűnő bennük a személyreszabottság, a kis terek és kis események primátusa, a hagyományosan értéknek gondolt fogalmak - harsányan nagyszabású gesztusok, társadalmi cselekvés, utilitarizmus - ironikus (le)kezelése, és ezzel egyidőben a hagyományosan lényegtelennek/köznapinak tartott fölértékelődése - "ahogy befut a busz, már az is diadal". (35.)

K a t a s z t r ó f a k ö z e l. De a posztmodern egyébként is túl általános kategóriája csak akkor volna alkalmazható itt, ha a recenzens erőszakosan és jogtalanul kerülné meg a kötet legfontosabb, a pillanatnyi lelki impresszió függvényében hol kimondott, hol körüljárt, hol csak gondolt hapaxját, mint a lehetőségként létező pusztulás toposzát: a "katasztrófa közelséget". (51.) S ez az a határ, amittől kezdve izléstelenné és ráadásul gyávává válik a vers kihívása elől közhelyek sáncái mögé bújni.

R é t e g é s n e m z e d é k. Bárdos László harminckét éves és Rákospalván él. Kezdheth-e az olvasó valamit mellékes, gyakran zavaró, sőt félrevezető személyi adatokkal? Azt gondolom, nem. Mellőzném a **Feliratok** kapcsán is, ha legjellemzőbbnek nem éppen a kötet korosztályi és rétegmeghatározottságát érezném, ha nem vélném úgy, hogy a mai harmincasok feltételezhetően túl nagy eltéréseket nem mutat, de csak ritkán megfogalmazott élményanyagát, valóságképét nem éppen a **Feliratok** tenné foghatóvá, absztrakttá; és végül, ha nem éppen Bárdos korosztálya és szűkebb rétege volna az (miként statisztikák, szociológiai felmérések igazolják),

amelyik saját egzisztenciájában (és elsősorban ott!) érzi: támad az idő, (el)"készül(t) a pusztulás". (37.)

T a n ú. Ennek a steril, hermetikusságában fojtó világnak, ahogy olvassuk: a legszűkebbre szabott ütemek és mozdulatok színterének, az átszellemíthetetlen működés szégyenének a költő csak tanúja kíván lenni és maradni. Sine ira írni meg az anyag tehetetlenségéből fakadó mozgásfolyamatokat, ami az élet (s amiről az iszonyú zilált anyag nem felel, nem tud, nem tehet (29.)), látszólag tökéletes szenvedélytelenséggel, a tanú csak tudomásul vevő és nem ítélkező tekintetével - Bárdos kedves szavával - "lelet"-et állapítani meg. Úgy tűnik, a költőtől nem követel nagyon nagy áldozatot ez a szenvedélytelenség: az ő berendezett közérzete (Nemes Nagy Ágnes zseniális szókapcsolatát kölcsönözve) ez a fulladós, a harmadik dimenziótól megfosztott "ábra"-lét, amely a kötet versén-je számára olyan mindennapos és szóra sem érdemes, mint a boncmesternek a halál, betegnek a fájdalom, s mely a maga hamisíthatatlan valóságában mutat kísérteties hasonlóságot Krasznahorkai **Maláinovelláinak** fél fiktív, fél valós színhelyeivel, mintha Bárdos naponta járna arra (haza!), ahol Bogdanovich kísérel meg öngyilkosságot. Bárdos világa azonban - talán éppen mert földközeli - Krasznahorkaiénál kevésbé pesszimista. Kevésbé pesszimista - Bárdos túl jón és rosszon, biztos értékrend híján nem is használja a fogalmat -, kevésbé elkeseredett, ám legalább annyira egészségtelen: a szenvedélytelen tanúban van valami a beteges voyeurból, valami nem tiszta, valami tudatalatti kukkoló-hajlam, rejtett libidó mások és a maga! agóniájának látványában: játékos körmével hirtelen önnön tenyerét hasítja fel, s m e g k ö n n y e b b ü l az öntudat (28.), hússá lettem, amelybe bemélyed az ujjad. (34.)

H ú s és v é r. V i v i s z e k c i ó. A hús, a vér, mint e költészet vezérszavai, melyeket egyébiránt a kötet különböző helyein az ín, az izom, a zsigerek, a nedvek, a hártya, a verejték egészítenek ki - nem véletlenszerűek,

ti. az omlás, a bomlás, a megállíthatatlan pusztulás, az "elemmé-kényszerülés" (20.) legnyilvánvalóbban és legszabatosabban Bárdos antropológiájában fejlődik ki. A szerzői önéletrajz 27 éves hús-vér maradványról beszél (17.), az izmok vaksötétben, törvényt nem tudva járnak és kinyúlnak (22.), a szerelem is csupán "nedvek gesztusa" (22.), mintha létezésünk, nyomothagyásunk nem volna több a tehetetlen anyag kiismerhetetlen törvényeket követő mozgásfolyamatainál, mintha szellem se volna, de ha van is, a káoszban nem rendező elv, hanem önmagába bandzsító szem, viviszekciós szerv.

E g y e t l e n p i l l a n a t. Nem szóltunk a hiányról, pedig ez a függőben tartott, lét és nemlét között lebegő, gyakran a mintha-lét mechanikusságának irányába változó versvilág csak a hiánnyal, mint ellenpótlussal válik teljessé, mert a versek minden súlyos és kőbe véshető ítélete ellenére is van valami ebben a kötetben, az, amiről nyom sincs, aminek legfeljebb csak "pontos hiánya" nyilall belénk. S mert Bárdos óvatosan távortartja magát a szentimentális (ál)romantikától, kevésszer (és talán akkor is az önszabályozás pillanatnyi rövidzárata miatt!) kerülhet be a sorok közé, hogy mi az a h i á n y, hogy a tiszta szoba hiányzik, meg hitves, és kanárimadár (34.), a tágasság, a jelleg, a lelkesültség. (29.) "Okos fejével biccent..." - Csak egy pillanatra érteni (37. és 52.) egy mozdulat erejéig (17.), az egyetlen szót megtalálva (52.), mely lecsupasztott, megváltoztathatatlan, végleges. A miénk.

H a l á l é s i l l ú z i ó a Feliratok (már magában a címben előre jelezve a sírfeliratok lehetséges olvasatát!) kompozíciós vázának kezdő és végpontja. Az első ciklust, anyja halálára írt halálverseit egy utolsó szonett (Illúzió) zárt, harmóniába-feszített mikrokozmoszával egyensúlyozva, a menekvés megmaradt és minden jel szerint utolsó útját látszik feltárni: a benső/belső tartalomét, a "szép rend" zártságát, autochton erőkből való be- és felépítettségét. Az alkotás és a fikció területén belül.

Szántó. István